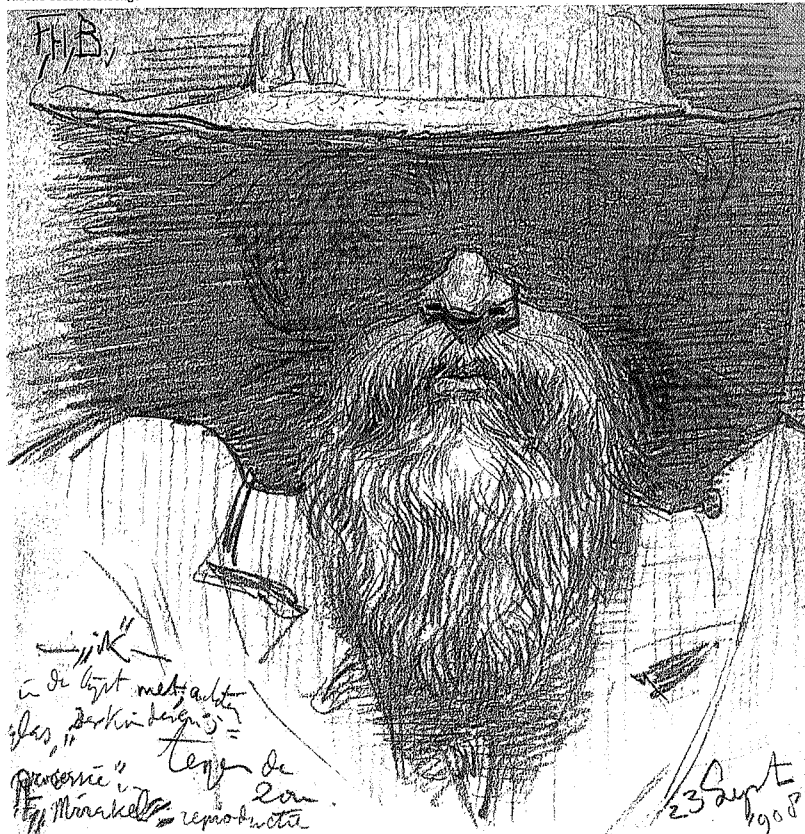

F.H. Bach, leermeester en stimulator van De Ploeg

Franciscus Herman Bach - of Bachg, zoals enkele bronnen vermelden - werd op 29 mei 1865 in Groningen geboren. In zijn kinderjaren volgde hij tekenlessen aan het 'Teekenschooltje van Dusselsma', aan de Oude Kijk in 't Jatstraat. Op zijn elfde jaar werd hij ingeschreven als leerling voor de avondlessen van de Academie Minerva, waar hij later vele Ploegkunstenaars onderwees. De auteur is Ploegkenner en eigenaar van een kunsthandel/galerie in Groningen.

elfportret, potlood, 146 x 139 mm, sign. F.H.B., dat. 23 Sept 1908,
nootatie: - lk - in de lijst met achter glas Derkinderen's 'Processie van 't Mirakel' - reproductie - tegen de zon;
collectie Cees Hofsteenge

Het onderwijs aan Minerva was in de tijd dat Bach les kreeg, hiërarchisch, traditioneel en star. De leerlingen begonnen met kopiëren naar prenten, vervolgens met tekenen naar beelden en reliëfs van gips. Pas in het derde leerjaar werd er gewerkt naar levend model, terwijl in het laatste jaar compositie werd gegeven aan de hand van klassieke kopieën en werken uit Renaissance en Barok. Sedert het midden van de negentiende eeuw werkte men ook met de tekenmethode Dupuis, die bestond uit een groot aantal geometrische draad- en gipsmodellen. Het was de bedoeling dat de leerlingen deze basisvormen zouden toepassen bij het tekenen 'naar de natuur'.

MEDAILLES

Bach was een getalenteerde leerling. In de loop van zijn opleiding bij de Academie Minerva verwierf hij met zijn inzendingen voor de 'concoursen' behalve een groot aantal Academiemedailles ook twee Koninklijke medailles. Al tijdens zijn MO-opleiding werd hij aangesteld als tekenleraar aan het Instituut voor Doofstommen te Groningen. Toen hij 1884 zijn MO-akte tekenen behaalde, stelde de directeur van de Academie J.H. Egenberger voor aan het bestuur Bach voor een aantal lessen aan de Academie aan te stellen. Hij zou tot 1925 als leraar aan Minerva verbonden blijven.

HELDER KLEURGEBRUIK

Na zijn opleiding bij Academie Minerva raakte Bach al snel onder invloed van het op dat moment bloeiende Nederlandse impressionisme, de Haagse School. In tegenstelling tot het 'grijs' van de 'Haagse Scholers' kenmerkt Bach's palet zich door een helder, meer Frans aandoend kleurgebruik.

Terwijl de kunstenaars van de Haagse School naar het nog idyllische Drenthe trokken, herinnerend aan Barbizon, vond Bach zijn motieven dichterbij huis. Hij was een van de eerste schilders die het specifieke karakter van het Groningse landschap ontdekte, te voet en op de fiets naar buiten trok om 'en plein air' het steeds veranderende licht, de wisselende weersgesteldheid en de invloeden daarvan op de kleur van de Ommelanden in snelle, rake olieverfschetsen vast te leggen.

BELANGRIJKE REORGANISATIE

Na J.H. Egenberger en F.H. Oldewelt werd in 1903 de kunstenaar Dirk de Vries Lam benoemd tot directeur van de Academie Minerva. De door hem geïntimeerde en gerealiseerde reorganisatie van het kunstonderwijs had niet alleen tot gevolg dat de opleiding tot op de dag van vandaag voor Groningen behouden bleef, maar betekende voor docenten als F.H. Bach ook een aanzienlijke uitbreiding van het aantal te doceren vakken. Rond 1910 gaf Bach zowel theoretische als praktische vakken: perspectief, kunstgeschiedenis, anatomie en modeltekenen aan de dagschool, kunstgeschiedenis, tekenen en decoratief schilderen aan de avondschool. Het is juist in die jaren dat het merendeel van de latere oprichters van De Ploeg zijn lessen volgden.

Bach werd algemeen als de belangrijkste leraar aan Minerva beschouwd. Niet alleen voor de latere Ploegleden, maar ook voor hele generaties kunstenaars van voor en na de 'Ploegers' is hij bepalend geweest voor hun artistieke vorming. Zijn kennis van de kunstgeschiedenis, zijn inzicht in de filosofie, zijn grote kennis van de Middeleeuwen en de

muziek maakten hem tot een imposante figuur. Zijn persoonlijkheid, originaliteit en spontaniteit, zijn eruditie en zijn kunst dwongen groot respect af bij zijn leerlingen.

'NETJES IS ZO VERVELEND'

Opvallend is het aantal getuigenissen dat later met name door Ploegleden over Bach's grote invloed werd afgelegd. Zo noteerde bijvoorbeeld Johan Dijkstra: 'Bach joeg ons naar buiten in de vrije natuur [...] hij leerde ons de zaken fors aan te pakken, aan schools peutenen had hij een hekel en enkele van zijn kernspreuken waren: "Netjes is zo vervelend", "Nooit langer dan een half uur aan één schets werken", "Door de oogharen kijken" en "Niet peutenen"'. Ook Jan van der Zee getuigt hiervan: 'Bach was een type. Het was geen gewoon mens. Hij stak met kop en schouders boven de anderen uit, het was de beste leraar en een groot pedagoog. Hij leerde je de verbanden zien'. Altink typeerde Bach als een van de ouderen van wie hij wat geëerd had.

NIEUWE KUNST

De nadruk die Bach legde op het snelle tekenen en schilderen 'en plein air', waarvoor hij zijn leerlingen vaak meenam naar het bekende Blauwbörge, is voor veel Ploegleden een eerste aanzet tot het expressionisme geweest.

Bach stond altijd open 'voor nieuwe dingen [...] hoewel hij dat voor zichzelf niet zo kon volgen', vertelde Jan van der Zee. Dijkstra verwoordde het zo: 'Bach was allerminst eenzijdig, hij bleek wel degelijk geïnteresseerd in nieuwe kunst, hij moedigde ons jongeren zelfs aan en steunde een plan zelfs wel eens financieel'. Kenmerkend en in dit verband niet verwonderlijk was het besluit van de ledenvergadering van De Ploeg op 28 november 1919 om F.H. Bach aan te nemen als werkd lid van de vereniging. Bach nam in 1921 en 1922 deel aan de jaarlijkse Ploegtentoonstellingen. Niet lang daarna bedankte hij evenwel voor het lidmaatschap.

Nog éénmaal tijdens zijn leven, in 1946, nam hij deel aan een Ploegtentoonstelling, nu echter zoals de catalogus vermeldde 'als gast'.

Naar aanleiding van Bach's overlijden op 22 januari 1956 schreef Ploegsecretaris Hein Leemhuis namens de vereniging een condoléancebrief aan de familie Bach. Het citaat spreekt voor zich: 'Met groot leedwezen hebben de oudere leden van onze Kunstkring De Ploeg vernomen dat hun oude leermeester is gestorven. Het is een groepje leden dat vrijwel van de oprichting van De Ploeg af of nog eerder met elkaar in contact was en ook met elkaar destijds de lessen heeft genoten van hun thans overleden meester. Wij herinneren [ons] nog als de dag van gisteren hoe de heer Bach met een enthousiasme les gaf en hoe hij vooral ons aanspoorde om de dingen te schilderen naar het leven en de landschappen in de natuur buiten te maken [...] Het is buiten twiifel dat de oude heer Bach een grote invloed heeft gehad op de richting in de schilderkunst, zoals die zich in Groningen heeft ontwikkeld...'

BEKNOPTTE BIBLIOGRAFIE

Jan Jaap Heij e.a. (red), F.H. Bach 1865-1956. Tentoonstellingscatalogus, Groningen 1981. Instituut voor Kunstgeschiedenis, RUG.
Cees Hofsteenge, De Ploeg 1918-1941. De hoogtijdagen. Groningen 1993, pg.22-25.
Bronnen: Archief Cees Hofsteenge

Peize, potlood, 110 x 170 mm, ca. 1910, annotatie: Peize, 's middags 12.00 uur, April, Z.Z.W.wind, broeiig; collectie Cees Hofsteenge

Nog één hapje..., potlood, 150 x 105 mm, 1941, annotatie: 2e Paasdag, - 41 - 5 uur; collectie Cees Hofsteenge